

نقش هنر در آموزش پزشکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

امیر وند صادقیپور^۱، افسانه بهرامی^۲، فرشید عابدی^۳، الهام عتباتی^۴، خدیجه فرخ فال^{۵*}

- ۱- کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
- ۲- مرکز تحقیقات سلولی-مولکولی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
- ۳- مرکز تحقیقات بیماری های عفونی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
- ۴- مرکز توسعه تحقیقات بالینی، بیمارستان ولیعصر (عج)، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران
- ۵- مرکز تحقیقات قلب و عروق، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، بیرجند، ایران

چکیده

مقدمه

تحولات دنیای کنونی تعلیم و تربیت را با چالش‌هایی مواجه نموده است که پاسخگوی نیازهای فعلی آموزش پزشکی نیست. در این ارتباط توجه زیادی به هنر به عنوان مبنایی برای آموزش شده که انتظار می‌رود سبب بهبود عملکرد تحصیلی و ارتقای فردی دانش‌آموختگان گردد. برای تدوین برنامه درسی بر مبنای هنری، آگاهی از بستر موجود و نیازهای یادگیرندگان ضروری است. هدف مطالعه حاضر، بررسی نقش هنر در آموزش پزشکی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند است.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه مورد مطالعه، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال ۹۸-۹۷ و روش نمونه‌گیری بصورت در دسترس بود. مجموعاً، ۱۰۱ نفر شامل ۳۸ نفر دانشجوی پسر و ۶۳ نفر دانشجوی دختر وارد مطالعه شدند. نتایج پرسشنامه روا و پایا بصورت الکترونیکی (اپلیکیشن موبایل) در دسترس دانشجویان قرار گرفت.

یافته‌ها

نشان داد که ۲۷٪ از دانشجویان به طور تخصصی یک رشته‌ی هنری خاص را دنبال می‌کردند. بیش از ۸۰٪ دانشجویان، در حین درس خواندن به فعالیت‌های هنری مشغول بودند که موثرترین آن موسیقی بود. همچنین دانشجویان، موافق ادغام هنر در برنامه درسی و تامین زیرساخت‌های آن بودند.

نتیجه‌گیری

بهره‌گیری از هنر برای یادگیری جزو برنامه‌ی روزانه‌ی دانشجویان قرار دارد، درعین حال به طور رسمی اقدامی صورت نگرفته است. پیشنهاد می‌شود در دانشگاه‌های علوم پزشکی معرفی و توجه عملی به علوم انسانی پزشکی به عنوان زیر بنای کاربرد هنر در پزشکی مورد توجه قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها

هنر، یادگیری، دانشجویان، آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

مقاله پژوهشی اصیل

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۳۱

*نویسنده مسئول: خدیجه فرخ فال
بیرجند، خیابان غفاری، روبروی
بیمارستان ولیعصر (عج)، دانشگاه علوم
پزشکی، دانشکده پزشکی
تلفن: ۰۹۱۵۵۶۱۰۰۲۱

پست الکترونیک:

kfarrokhhfall@yahoo.com

مقدمه

توسعه سریع فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و حرکت جوامع به سمت جوامع دانش محور، باعث ایجاد فرصت‌های جدید در زمینه برنامه‌ریزی و آموزش شده است. در نظام‌های نوین آموزشی، تلاش بر این است که با بهره‌گیری از شیوه‌های آموزش نوین و استفاده از رسانه‌های گوناگون، فرآیند یاددهی-یادگیری با کارایی مناسب تری صورت پذیرد (۱). بررسی‌ها نشان می‌دهد که در روش‌های سنتی آموزش، مطالب به خاطر سپرده شده توسط دانشجو حداکثر هشت ماه دوام داشته و فراموش خواهند شد و نیاز به تکرار آنها خواهد بود. همچنین تدریس دروس به روش سخنرانی، معادل با یادگیری نبوده چراکه یادگیری در واقع، کسب یک دانش و مهارت و به کاربردن آن در عمل است و بایستی به مدت طولانی ادامه داشته باشد (۲). به نظر می‌رسد مقوله هنر و آموزش پزشکی با مفهوم علوم انسانی پزشکی عجین شده است؛ با این وجود تاکنون اجماعی نسبی در ارتباط با تعریف علوم انسانی پزشکی وجود نداشته است. با این حال، باید به خاطر داشت که گستره علوم انسانی پزشکی با مسائلی مانند درمان، از رهگذر هنر و ادبیات تفاوت دارد. کالج دانشگاهی لندن که یکی از مراکز پیشرو در علوم انسانی پزشکی است، آن را این گونه تعریف کرده است: «علوم انسانی پزشکی عبارت است از فعالیتی میان رشته‌ای که با تاسی از بنیه‌های خلاقانه و فکری رشته‌های علمی مختلف مانند هنر، ادبیات، فلسفه، انسان‌شناسی و غیره به دنبال اهداف آموزشی در پزشکی است».

اخیرا بررسی تاثیر هنر بر عملکرد انسان، توجه محققان زیادی را به خود جلب کرده است. یکی از اهداف مهم، افزایش کارایی عملکرد ذهنی دانشجویان هنگام مطالعه است که در این رابطه بر بهبود تمرکز، توجه و نیز حافظه اثر می‌گذارد. ساده‌ترین و رایج‌ترین کاربرد هنر همان افزایش

انگیزه و ایجاد واکنش مثبت است که توسط سیستم پاداش لیمبیک میسر می‌شود (۳). همچنین اثرات آموزش هنر روی حافظه، توجه انتخابی (attention Selective)، توانایی‌های فضایی (Spatial)، ریاضیات و خواندن در کودکان شناخته شده است. علاوه بر این، هنر روی توانایی کودکان در حل مسائل اجتماعی (مهارت‌های اجتماعی) نیز اثرات قابل توجهی دارد (۴). همچنین در پژوهشی گزارش گردیده که استفاده از هنر باعث بهبود عملکرد تحصیلی افراد در دانشگاه می‌شود (۵).

معاونت آموزشی وزارت بهداشت از سال ۱۳۹۴ به مقوله "هنر و سلامت" به طور ویژه توجه خاص داشته و "ارتقای دانش هنر و سلامت" را به عنوان مأموریت ویژه به کلان منطقه ۹ آمایش آموزشی در حوزه علوم پزشکی یعنی خراسان بزرگ به سرپرستی دانشگاه علوم پزشکی نیشابور واگذار نموده است. در این راستا سعی شد که آگاهی و نگرش دانشجویان راجع به کاربرد رشته‌های مختلف هنری و به طور کلی "علوم انسانی پزشکی" در آموزش پزشکی بررسی گردد. تاکنون مطالعه‌ی جامعی در خصوص دیدگاه دانشجویان در ارتباط با نقش هنر بر یادگیری دروس علوم پزشکی، انجام نشده است. بدین ترتیب مطالعه حاضر با اهداف زیر صورت گرفته است:

- ۱) تعیین انواع فعالیت‌های هنری دانشجویان ضمن یادگیری دروس، ۲) تعیین علاقه مندی دانشجویان به رشته‌های هنری مختلف و ۳) تعیین نظر دانشجویان راجع به ادغام هنر در آموزش پزشکی و یا ملزومات آن.

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی بوده و جامعه مورد مطالعه شامل دانشجویان در حال تحصیل دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال تحصیلی ۹۸-۹۷ می‌باشد. تعداد نمونه آماری این مطالعه با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۱

تمامی سوالات محاسبه شد که آنها هم بیشتر از ۰/۷۹ به دست آمد که مورد تایید واقع گردید. برای بررسی پایایی پرسشنامه، این پرسشنامه به صورت پایلوت بر روی ۱۵ نفر از افراد گروه هدف اجرا شد. پایایی مربوط به حیطه هنر و آموزش با توجه به مقیاس نمره دهی ۰ و ۱ در سوالات آن، با استفاده از فرمول کودریچاردسون ۲۰، برابر با ۱ و پایایی پرسشنامه علاقه‌مندی‌های دانشجویان به هنر با استفاده از آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۹ به دست آمد که مورد تایید واقع شد. جهت جمع‌آوری داده‌ها، در سال ۱۳۹۷ به بخش‌های مورد مطالعه مراجعه شد و پس از توزیع پرسشنامه بین دانشجویان در رشته‌ها و مقاطع مختلف، داده‌ها جمع‌آوری گردید. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها در نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ وارد شد و از آمار توصیفی برای بیان فراوانی‌ها داده‌ها به درصد استفاده شد.

یافته‌ها

مجموعاً، ۶۳ نفر در مقطع دکترای عمومی (۶۲ نفر رشته ی پزشکی و ۱ نفر دندانپزشکی)، ۳۷ نفر در مقطع کارشناسی (۱۰ نفر علوم آزمایشگاهی، ۶ نفر پرستاری، ۶ نفر رادیولوژی، ۴ نفر فناوری اطلاعات سلامت، ۴ نفر مهندسی بهداشت محیط، ۲ نفر هوشبری، ۲ نفر بهداشت عمومی، ۲ نفر اتاق عمل و ۱ نفر آرتز و پروتز دندان) و در مقطع کارشناسی ارشد (۱ نفر ایمونولوژی) در این مطالعه شرکت نمودند. ۳۸ نفر دانشجوی پسر و ۶۳ نفر دانشجوی دختر با میانگین سنی $20/87 \pm 1/73$ سال وارد مطالعه شدند.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که عمده دانشجویان از فعالیت‌های هنری مختلف ضمن مطالعه استفاده می‌کردند. همانطور که در جدول یک آورده شده است ۷۷/۲٪ دانشجویان اذعان کردند که با انجام دادن یک فعالیت هنری به درس خواندن تشویق می‌شدند. ۳۸٪ دانشجویان اظهار داشتند که بعضی فیلم‌ها/تئاتر به درس خواندن کمک

نفر برآورد شد و برای انتخاب دانشجویان از روش نمونه‌گیری دردسترس استفاده شد. معیار ورود به مطالعه شامل دانشجویان در حال تحصیل دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در نیمسال اول ۹۸-۹۷ بوده است؛ همچنین کسب رضایت آگاهانه برای شرکت در مطالعه ضروری بود. معیار خروج از مطالعه شامل عدم پاسخگویی به تمام سوالات بود. ضمناً نیاز به درج نام و نام خانوادگی دانشجویان در پرسشنامه‌ها نبود و نظرات دانشجویان کاملاً محرمانه بوده و فقط برای برنامه‌های آینده معاونت آموزشی و انتشار نتایج تحقیق بکار می‌رود.

به منظور جمع‌آوری داده‌ها، پس از تصویب طرح تحقیقاتی در شورای پژوهشی و کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، پرسشنامه‌ای توسط پژوهشگر با بررسی‌های متعدد و با استفاده از مطالعات مشابه طراحی گردید و بصورت الکترونیکی (اپلیکیشن موبایل) در دسترس دانشجویان قرار گرفت. بخش اول، اطلاعات فردی شامل سن، جنس، رشته و مقطع تحصیلی بود. بخش دوم در رابطه با بعد هنر و آموزش و شامل ۹ سوال ۲ گزینه‌ای بود. بخش سوم در رابطه با علاقه‌مندی‌های دانشجویان به هنر و شامل ۱۱ سوال بسته پاسخ و باز پاسخ بود. جهت بررسی روایی محتوای پرسشنامه، این پرسشنامه در اختیار ۱۰ نفر از متخصصین موضوعی قرار داده شد و نظر آنها در مورد ضرورت، تناسب و ارتباط، سادگی و وضوح هر کدام از سوالات جمع‌آوری گردید. ورود و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده در این بخش با استفاده از نرم افزار اکسل نسخه ۲۰۱۸، انجام گرفت و ضرایب CVI و CVR برای هر کدام از سوالات محاسبه گردید. از آنجایی که ضریب CVR برای حجم نمونه ۱۰ نفر، بیشتر از ۰/۶۲ مورد قبول می‌باشد و ضرایب CVR در تمامی سوالات بالای این مقدار بود، از نظر ضرورت تمامی سوالات مورد قبول بود. در مرحله بعد ضریب CVI برای

موسیقی را موثرترین شاخه هنری در کمک به آموزش پزشکی معرفی نمودند و بعد از آن به ترتیب ادبیات نمایشی/فیلم و هنرهای تجسمی و شعر/ادبیات را دارای کارایی بیشتر جهت آموزش پزشکی نام بردند (شکل ۱). ۸۱٪ از مشارکت کنندگان، اهل مطالعه کتاب غیر درسی بودند و ۳۷٪ شرکت کنندگان اعلام کردند که خواندن کتابی در گذشته، آنها را به درس خواندن تشویق کرده است. پاسخ دانشجویان به برخی سوالات در مورد هنر و آموزش در جدول ۱ آورده شده است.

می‌نماید. دانشجویان بیشترین بهره ای که این فیلم/تئاتر می‌بردند را تشویق به کسب مهارت بیشتر (۴۵/۸٪)، معرفی یک الگوی کاری ایده آل (۳۰/۶٪) و تشویق به درس خواندن بیشتر (۱۸/۱٪) بیان نمودند. ۴۳٪ دانشجویان، حین درس خواندن به موسیقی گوش می‌دادند که بیشتر دانشجویان (۶۷/۷٪) شرکت کننده در مطالعه، گوش دادن به موسیقی در حین درس خواندن را باعث آرامش حین مطالعه معرفی کردند و ۲۴/۲٪ اظهار داشتند که موسیقی باعث افزایش تمرکز حین مطالعه گردید. دانشجویان

جدول ۱- پاسخ دانشجویان به سوالات در مورد هنر و آموزش

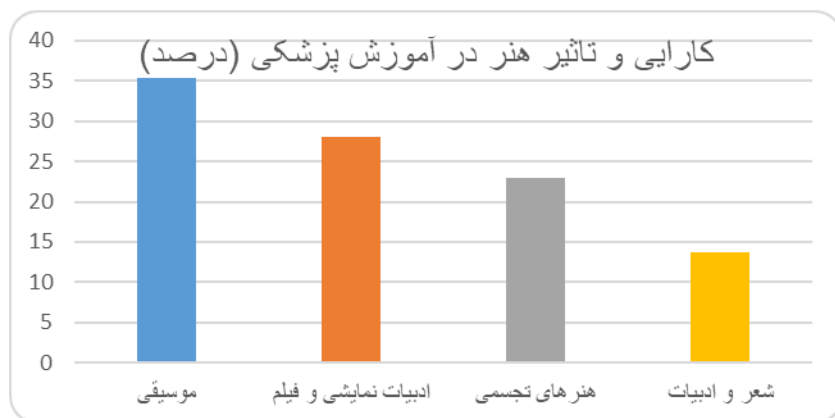
پاسخ		سوالات
خیر	بلی	
۲۳	۷۸	آیا انجام دادن یک فعالیت هنری شما را به درس خواندن تشویق میکند؟
۶۳	۳۸	آیا فیلم یا تئاتری بوده است که شما را به درس خواندن تشویق کند؟
۳۷	۶۴	آیا موسیقی شما را به بهتر درس خواندن و پیشرفت تحصیلی تشویق میکند؟
۵۸	۴۳	آیا حین درس خواندن به موسیقی گوش می‌دهید؟
۶۰	۴۱	آیا حین درس خواندن به نقاشی یا خوشنویسی می‌پردازید؟
۸۷	۱۴	آیا نقاشی یا اثر تجسمی ای بوده است که شما را به درس خواندن تشویق کند؟
۲۰	۸۱	آیا اهل مطالعه کتاب غیر درسی هستید؟
۶۴	۳۷	آیا کتابی خوانده اید که شما را به درس خواندن تشویق کند؟
۷۴	۲۷	آیا به صورت تخصصی در زمینه های هنری فعالیت دارید؟

(۳ نفر)، و شعر (۳ نفر) بود. از بین رشته‌های هنری، علاقمندی دانشجویان به رشته‌های موسیقی، فیلم و تئاتر از همه بیشتر بوده است (شکل ۱). ضمناً موسیقی پاپ بیشترین علاقمندی را از بین سبک‌های مختلف موسیقی در بین دانشجویان داشت (۷۱/۳٪). نتایج در شکل ۲ ارائه شده است.

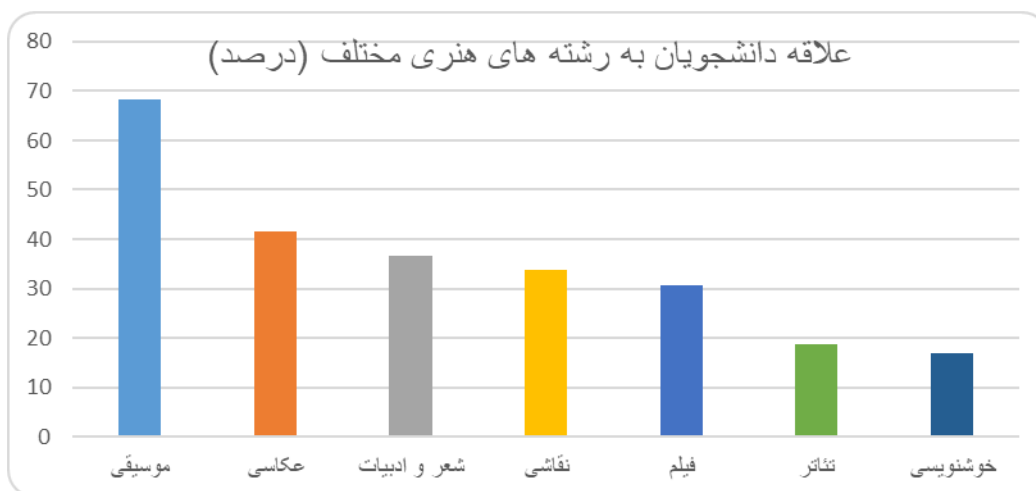
همچنین مشخص گردید که از بین رشته‌های هنری، موسیقی بیشترین علاقه‌مندی را در بین دانشجویان داشت. حدود ۲۶/۴٪ از دانشجویان به صورت تخصصی در زمینه‌های هنری فعالیت داشتند که مهم‌ترین رشته‌های تخصصی دانشجویان به ترتیب موسیقی (۱۲ نفر)، نقاشی و طراحی (۹ نفر)، تئاتر (۳ نفر)، عکاسی (۲ نفر)، خوشنویسی

شکل ۱- میزان کارایی و نقش هنر در آموزش پزشکی از دیدگاه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

شکل ۲- علاقمندی دانشجویان به رشته های هنری مختلف

آشنایی کامل نداشت. تنها ۱۳٪ دانشجویان با واژه و مفهوم (علوم انسانی پزشکی) آشنایی مختصری داشتند و ۸۷٪ دانشجویان هیچ اطلاعی از آن نداشته‌اند (جدول ۲). با وجود علاقه به ادغام هنر به برنامه درسی اما حدود یک سوم دانشجویان موافق به اختصاص واحد درسی هنر و سلامت بودند و دلیل آن را افزایش بیشتر دروس تئوری ابراز نمودند. در عین حال ارائه آن بصورت عملی مثلاً به صورت مثنوی خوانی بسیاری پیشنهاد نمودند.

از نظر دانشجویان ادغام هنر در آموزش پزشکی و ارتقای زیر ساخت‌های آن بسیار ارزشمند است ولی با سایر ملزومات آن آشنایی نداشتند. در مورد ضرورت ادغام هنر در آموزش پزشکی، ۹۷/۲٪ موافق تلفیق هنر و آموزش پزشکی بودند و ۷۳٪ افزودن درس مقدمات هنر در واحد های درسی یا جایگزینی با دو واحد درسی را ضروری دانستند. ۸۵/۱٪ تاسیس فرهنگسرای دانشگاهی را بعنوان زیرساخت کاربرد هنر در آموزش پزشکی مفید دانستند. نکته قابل تامل اینکه کسی با علوم انسانی پزشکی (Medical humanities)

جدول ۲- پاسخ دانشجویان به سوالات در مورد ادغام هنر در برنامه درسی و ملزومات آن

سوالات		پاسخ
بلی	خیر	
۹۸	۳	آیا بطور کلی موافق تلفیق هنر و آموزش پزشکی هستید؟
۷۴	۲۶	آیا موافق به افزودن درس مقدمات هنر در واحد های درسی یا جایگزینی با دو واحد درسی موجود هستید؟
۸۶	۱۴	آیا موافق تاسیس فرهنگسرای دانشگاهی بعنوان زیرساخت کاربرد هنر در آموزش پزشکی هستید؟
۱۳	۸۷	آیا با واژه و مفهوم Medical humanities (علوم انسانی پزشکی) آشنا هستید؟

بحث

است. این تاثیرات حتی در دوره جنینی نیز مشاهده شده، به طوری که تحت تاثیر موسیقی شواهدی مبنی بر افزایش بهره‌ی هوشی و بهبود یادگیری در آینده وجود داشته است (۱۱). همچنین نشان داده شده است که یادگیری موسیقی با افزایش بهره‌ی هوشی ارتباط تنگاتنگی دارد (۱۲).

در مطالعه‌ی مقصودی پور و همکاران، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران به طور تصادفی به چهار گروه موسیقی پاپ ایرانی، سنتی ایرانی، کلاسیک موتزارت و شاهد جهت بررسی عملکرد حافظه‌ی کاری تقسیم شدند. نتایج نشان داد که گوش دادن به موسیقی کلاسیک به دلیل داشتن تمپوی پایین، می‌تواند باعث بهبود عملکرد حافظه‌ی کاری در دانشجویان گردد (۱۳). شریفی و همکاران در مطالعه خود، نشان دادند که شنیدن موسیقی مولکول‌های مختلف، می‌توان به تفاوت ساختار موسیقایی و در نتیجه تفاوت ساختار بیوشیمیایی آن‌ها پی برد (۱۴).

در طول دهه‌ی گذشته، هنر در مرکز ایده‌های جدید برای تغییر ساختار آموزشی قرار گرفته است. بررسی‌های انجام شده در مورد کاربرد هنر در آموزش نشان داده است که هنر در آموزش دارای مزایای متعددی مانند: مجال کافی جهت ارائه راه حل‌های مختلف یک مشکل، فراهم کننده‌ی زمینه‌ی مشارکت فعال یادگیرندگان، افزایش و پرورش خلاقیت، پرورش تفکر و رشد مهارت‌های اجتماعی و ... محققان جهت تسهیل فرایند یاددهی و یادگیری بوده لذا از این جهت ادغام هنر در برنامه درسی بسیاری از رشته‌ها پیشنهاد گردیده است. هدف اصلی این برنامه، تبدیل

نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که از دیدگاه دانشجویان هنر و بویژه موسیقی تاثیر بسزایی بر یادگیری و ارتقای عملکرد و روحیه آن‌ها دارد، بعلاوه تلفیق برنامه‌های هنری در آموزش علوم پزشکی لازم است. تاثیر مثبت هنر بر عملکرد مغز انسان و کاربردهایش، مطلب تازه‌ای نیست (۶). در تایید نتایج نظر سنجی در خصوص نقش اثربخش موسیقی بر یادگیری با وجود این که مطالعات مشابهی که این تاثیر را بر آموزش پزشکی بسنجند، اندک هستند، اما کیهانی و همکاران، اثر کوتاه مدت گوش دادن به یک قطعه موسیقی کلاسیک بر عملکرد، توجه و تمرکز را در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی آزاد تهران بررسی کردند. نتایج نشان داد که گوش دادن به موسیقی می‌تواند باعث بهبود عملکرد توجه و حافظه شود (۷). از طرفی ریتم‌های موسیقی می‌تواند تالاموس را تحریک کرده (۸)، و به این ترتیب تاثیر ریتم روی سیستم اتونوم و ایجاد نوعی آرامبخشی توضیح داده شده است که آن را با کاهش سرعت تنفس و ضربان قلب می‌توان سنجید. به طوری که با انتخاب نوع مناسب موسیقی می‌توان به میزان مطلوبی فعالیت سمپاتیک اتونوم را کاست (۹). از طرفی موسیقی هیجانی تاثیر معکوس دارد و واکنش‌های افزایش فعالیت سمپاتیک را نشان می‌دهد که به خوبی با سنجش ضربان قلب، قابل ثبت می‌باشد (۱۰). در این مطالعه هم دانشجویان اشاره‌ای به موسیقی‌های هیجانی در ضمن درس خواندن نداشتند. تاثیرات مثبت و کاربردهای موسیقی در حیطه‌های آموزشی نیز بسیار مورد توجه بوده

دانشجویان به متخصصان هنری نیست، در عوض، این برنامه‌ها در تلاش هستند که درک و کارآیی دانشجویان برای استفاده از هنر به عنوان قسمتی از تکنیک‌های آموزشی را ارتقا داده و یادگیری و آموزش خلاقانه و فعال را بهبود بخشند (۱۵). ضمناً معلمان نیز تلفیق هنر در آموزش را با توجه به قریحه‌های متفاوت دانش‌آموزان در یادگیری عمیق و عینی بسیار مناسب دانسته‌اند (۱۶، ۱۷).

رشته هنری که در این مطالعه از دیدگاه دانشجویان رتبه دوم را در کارا تر نمودن آموزش پزشکی دارد، فیلم و ادبیات نمایشی است. هم‌ذات‌پنداری خیالی با شخصیت‌های ادبی و وضعیت زیستی آنها موجب می‌شود دانشجویان پزشکی پیش از آنکه در وضعیت‌های بالینی چنین شرایطی را به عنوان پزشک تجربه کنند و نسبت به آن پیش‌آگاهی داشته باشند. همچنین دانشجویان پزشکی می‌توانند مهارت‌هایی کاربردی از فیلم و هنر بیاموزند؛ برای مثال مهارت‌های ارتباط شفاهی از هنر نمایش و یا توانایی تجزیه و تحلیل از فلسفه (۱۸).

طبیعی است که دانش‌آموختگان علوم پزشکی می‌بایست وضعیت بیماران خود را از رهگذر دانش علمی در باب بدن دریابند و روش‌های علمی را برای درمان بیماران پیش روی خویش قرار دهند. اما ضروری است این رویکرد علمی در وضعیت بالینی برخورد با بیمار اصلاح شود. یک پزشک «انسانی» می‌بایست مهارت و بینش تفسیری و نیز حساسیت اخلاقی برای به کارگیری رویکرد و مهارت علمی خود در قبال بیمار داشته باشد. همچنین یک پزشک حاذق وظیفه دارد در برخورد با بیماران، ارزش‌ها و تصورات خود در باب مشکلات و بسترهای زیستی بیماران را مد نظر قرار دهد (۱۹). در این مطالعه دانشجویان اظهار نمودند که موافق تلفیق هنر در آموزش پزشکی هستند ولی در عین حال با علوم انسانی پزشکی آشنایی نداشتند. در مطالعات انجام شده عواملی از قبیل تلفیق هنر با سایر دروس (۲۰-۲۲)، استفاده از شعر و داستان برای یاددهی (۲۳) و توجه به علاقه‌مندی هنری یادگیرندگان از مولفه‌های هنری ضروری در محتوای برنامه درسی برشمرده شده است (۲۰).

همچنین تحقیقات نشان داده است که تلفیق تدریس با احساس عاطفه از روش‌های مهم بهبود اثربخشی در ارائه دروس به شمار می‌رود (۲۴). توجه و اهتمام عملی به تربیت هنری در نظام آموزش پزشکی امری خردمندانه است و باعث رشد در ابعاد علمی، اقتصادی، اجتماعی، اخلاقی و... می‌شود. امروزه حفظ استانداردهای بالای آموزشی در گرو قرار دادن هنر و زیباشناسی در مرکز، و به عنوان هسته‌ی اصلی نظام آموزشی است (۲۴). با توجه به نقشی که زیبایی‌شناسی در بهبود و رشد تعلیم و تربیت دارد، متأسفانه تحقیقات کافی در این زمینه‌ی آموزش پزشکی صورت نگرفته است.

بنابر آنچه گفته شد، پزشکان می‌توانند دانش علمی در باب بیماری‌ها و روش‌های درمانی را با شناخت «انسانی» فرد بیمار همراه سازند. این امر در نهایت می‌تواند به تشخیص بالینی مناسب در جهت بهبود وضعیت بیمار در این برهه خاص از زندگی وی بیانجامد. شاید تمرکز بر علوم بالینی و تخصصی رشته پزشکی، سبب مهجور ماندن علوم انسانی در آموزش پزشکی شده است. تحقق شرایطی که در بالا ذکر آن رفت در گرو اصلاح ساختارهای آموزشی در علم پزشکی و به طور خاص استفاده از رویکردهایی است که به حوزه علوم انسانی و هنر تعلق دارند. علوم انسانی و هنر به دو شیوه می‌توانند با پزشکی نسبتی ویژه پیدا کنند. نخستین شیوه، شیوه‌ای است که در آن علوم انسانی و هنر نقشی «ابزاری» در تربیت پزشکان آینده بازی می‌کند. برای مثال، می‌توان از رهگذر آثار ادبی، دانشجویان پزشکی را با وضعیت‌های غامض (problematic) زندگی آشنا ساخت؛ وضعیت‌هایی که یکسره برای این دانشجویان ناشناخته است (۲۵). از طرفی آموزش مبتنی بر هنر می‌تواند بعنوان یک چارچوب جایگزین برای درون‌گرایی اخلاقی در برخورد با مباحث اخلاقی در پزشکی مطرح گردد. بنابراین، کاربردهای ابزاری علوم انسانی و هنر در پزشکی را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: علوم انسانی‌ای که می‌توانند به مثابه منبعی از موارد پزشکی (medical cases) نقش‌آفرینی کنند (مانند ادبیات) و علوم انسانی‌ای که می‌توان از رهگذر آن برخی مهارت‌های

دانشجویان در محل کار پر تنش درمانی را بیشتر می‌نمایند و از طرفی نیز شرایط محیطی در روحیه‌ی فردی که مشغول فعالیت است بسیار اثر دارد، جای خالی هنر در آموزش پزشکی بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین به نظر می‌رسد لزوم توجه به این مهم در اولویت اقدامات متخصصین آموزش پزشکی قرار گیرد. این مطالعه از نظر جامعه آماری محدود به دانشگاه علوم پزشکی بیرجند بوده است و پیشنهاد می‌شود برای نتیجه‌گیری‌های کلان، مطالعات مشابه در سایر دانشگاه‌ها و یا مطالعه جامعی که نماینده کل دانشجویان علوم پزشکی باشد صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

از دیدگاه دانشجویان، هنر بویژه موسیقی و فیلم و نقاشی در ارتقای آموزش پزشکی و ارتقای شخصی دانش آموخته اهمیت به سزایی دارد و کاربست آن در بین دانشجویان بصورت غیر رسمی صورت می‌گیرد. در خصوص ادغام هنر در آموزش پزشکی موافقت کلی در بین دانشجویان وجود دارد اما آگاهی در زمینه علوم انسانی پزشکی که زیربنای کاربرد هنر در آموزش پزشکی است بسیار اندک است که لزوم معرفی و توجه عملیاتی به صورت جدی و رسمی به این مهم را مطرح می‌سازد.

تشکر و قدردانی

از دکتر یحیی محمدی کارشناس مرکز مطالعه و دکتری تخصصی برنامه‌ریزی درسی به دلیل راهنمایی‌های ارزنده در طراحی مطالعه سپاسگزاری می‌شود.

تعارض منافع

این مطالعه با فرد یا موسسه‌ای تعارض منافع ندارد.

کاربردی را به دانشجویان پزشکی آموزش داد (مانند فلسفه)؛ مهارت‌هایی که در آینده برای پزشکان سودمند خواهند بود. شیوه‌ی دوم نقش‌آفرینی علوم انسانی و هنر در آموزش پزشکی، اهمیت «غیر ابزاری» آن است که از دو جنبه قابل بررسی است. این اهمیت بر تفاوت دو مفهوم آموزش (education) و تربیت (training) استوار است. در آموزش سنتی پزشکی در دانشگاه‌ها، دانشجویان برای شغلی مشخص در پایان دوران تحصیلات خود آماده می‌شوند و یا به عبارت دیگر برای آن شغل تربیت می‌شوند. در واقع در اینجا یادگیری یک هدف است؛ اما ورود علوم انسانی و هنر به عرصه پزشکی در پی نگاهی آموزشی است که آموزش را نه یک هدف بلکه یک فرآیند در نظر می‌گیرد. در واقع آموزش دیدن برخلاف نگاه محدود تربیتی به معنای داشتن چشم‌اندازی کلی است که نیل به آن تنها از رهگذر علم پزشکی ممکن نیست. فرآیند آموزشی تأثیری عمیق‌تر از فرآیند تربیتی بر زندگی شخصی دانشجویان دارد. در فرآیند آموزشی پرسش اصلی این نیست که «پزشکان چه کاری می‌توانند انجام دهند»، بلکه پرسش «چه انسان‌هایی می‌شوند» بوده که اساس آموزش را تشکیل می‌دهد. فعالیت پزشکی تنها درگیر دانش و مهارت‌ها نیست، بلکه رویکردی انسانی و همدلانه به انسان‌ها دارد. تحقق این امر در گرو نقش‌آفرینی علوم انسانی و هنر در آموزش پزشکی است.

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد که طبق خوداظهاری، انجام دادن یک فعالیت هنری بیش از ۷۰ درصد از دانشجویان را به درس خواندن تشویق می‌کند. بطوریکه دانشجویان، در حین درس خواندن یا به موسیقی گوش می‌دهند و یا به نقاشی/خوشنویسی مشغول می‌باشند؛ که در واقع بهره‌گیری از هنر جزو برنامه‌ی روزانه‌ی آنها قرار دارد. با توجه به این که برخورد با بیماران و ناخوشی آنان به همراه دروس فشرده این دوره، لزوم توجه به هنر را برای کاهش فرسودگی

References

1. Jamshidi HR. Medical Education in 21st-century. Iranian Journal of Medical Education. 2000; 1(2):30-7 (in Persian).
2. Panjehpour M, Ataee N. Comparison the effectiveness of problem solving method with lecture-based method in the teaching of metabolic biochemistry .Iranian Journal of Medical Education. 2012; 11(9):1318-25. (in Persian).
3. Altenmüller EO. Music in your head. Scientific American Mind. 2004;14(1):24-31.
4. Ulfarsdottir LO, Erwin PG. The influence of music on social cognitive skills-A cognitive approach to real-life problems. The arts in psychotherapy. 1999; 2(26):81-4.
5. Gardiner MF, Fox A, Knowles F, Jeffrey D. Learning improved by arts training. Nature. 1996. <https://www.nature.com/articles/381284a0.pdf>
6. Perry M, Maffulli N, Willson S, Morrissey D. The effectiveness of arts-based interventions in medical education: a literature review. Medical education. 2011;45(2):141-8
7. Keyhani M, Shariatpanahi M. Assessment of music effect on concentration and attention among students of Azad University of medical sciences, Tehran unit. Medical Sciences Journal of Islamic Azad University Tehran Medical Branch. 2008; 18 (2): 101-106 (in Persian).
8. Rider M. The rhythmic language of health and disease: MMB Music; 1997.
9. Bernardi L, Porta C, Sleight P. Cardiovascular, cerebrovascular, and respiratory changes induced by different types of music in musicians and non-musicians: the importance of silence. Heart. 2006; 92(4):445-52.
10. Iwanaga M, Kobayashi A, Kawasaki C. Heart rate variability with repetitive exposure to music. Biological psychology. 2005; 70(1):61-6.
11. Chikahisa S, Sei H, Morishima M, Sano A, Kitaoka K, Nakaya Y, et al. Exposure to music in the perinatal period enhances learning performance and alters BDNF/TrkB signaling in mice as adults. Behavioural brain research. 2006; 169(2):312-9.
12. Schellenberg EG. Music lessons enhance IQ. Psychological science. 2004; 15(8):5.٤-١١.
13. Maghsoudipour m. Assessing the effect of three types of music on working memory performance of medical sciences students of Tehran. Occupational Medicine Quarterly Journal. 2017;9(2):83-93. <http://tkj.ssu.ac.ir/article-1-792-en.pdf>. (in Persian)
14. Sharifi A, Pouramir M, Khafri S, Jahanian I. Evaluation of the Scientific Music Effect on Biochemisry Education. 2. 2016;4(1):27-35.
15. Haidet P, Jarecke J, Adams NE, Stuckey HL, Green MJ, Shapiro D, et al. A guiding framework to maximise the power of the arts in medical education: a systematic review and metasyntesis. Medical education. 2016; 50(3):320-3.
16. Oreck B. Artistic choices: A study of teachers who use the arts in the classroom. . International Journal of Education & the Arts. 2006;7(8):1-27.
17. Oreck B. The artistic and professional development of teachers. Journal of teacher Education. 2004; 55(1):55-69.
18. Baradaran HR, Kuhpayehzadeh J, Ramezani-Givi S, Dehnavieh R, Noori Hekmat S. Managerial Skills Requirement of Medical Students from the Perspective of Students and Physicians: A Case Study of Iran University of Medical Sciences. Research in Medical Education. 2013; 5 (1):1-12 (in Persian).
19. Asemani O. A review of the models of physician-patient relationship and its challenges. Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2012; 5 (4):36-50.
20. H. Garmabi, H. Malaki, S. Beheshti, R. Afhami. Reconsideration of Aesthetic and Artistic Elements for Curriculum in Written Resources and Expert's Viewpoints. Journal of Curriculum Studies (J.C.S.). 2016; 10 (39): 49-70. (in Persian).
21. Priolo J. Using art and mathematics together to help improve students' progress: Caldwell College; 2009.

22. Hassan Sharaf. A study on the possibility of integrating art production and natural science concepts in art curriculum and education. Quarterly Journal of educational innovations. 2011; 10 (3): 50-119 (in Persian).
23. Eisner EW. The arts and the creation of mind: Yale University Press; 2002.
24. Mohammad PourHoseini, SeidMehdi Sajadi, Mohsen imani. Explanation of Dewey's View Indications about Art and Aesthetics for Teaching and Learning Process. Quarterly journal of research in school and virtual learning. 2015; 2 (7): 83-100 (in Persian).
25. Shapiro J, Rucker L. Can poetry make better doctors? Teaching the humanities and arts to medical students and residents at the University of California, Irvine, College of Medicine. Academic Medicine. 2003; 78 (10):953-7.

The role of the art in medical education from the viewpoint of students of Birjand University of Medical Sciences

Amir Vandsadeqpour¹, Afsane Bahrami², Farshid Abedi³, Elham Atabati⁴, Khadijeh Farrokhfall^{5*}

- 1- Student Research Committee, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.
- 2- Cellular and Molecular Research Center, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.
- 3- Infectious Diseases Research Center, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.
- 4- Clinical Research Development Unit, Valiasr Hospital, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.
- 5- Cardiovascular Diseases Research Center, Birjand University of Medical Sciences, Birjand, Iran.

Original Article

Received: 30 Nov 2019

Accepted: 20 May 2020

***Corresponding Author:**

Dr. Khadijeh Farrokhfall,
Cardiovascular Diseases
Research Center, Birjand
University of Medical
Sciences, Birjand, Iran.

TEL: 09155610021

Email:

kfarrokhfall@yahoo.com

ABSTRACT

Introduction

Recently, the study of the impact of art on human performance has attracted many researchers. Also, art can improve academic performance and personal growth of medical graduates. At the same time, little attention has been paid to the role of art in medical education. The purpose of this study was to investigate the use of art in medical education from the viewpoint of Birjand University of Medical Sciences students and to analyze the students' practical approach to using art and their different attitudes about the successful and effective impact of art on education.

Materials and Methods

The descriptive-analytical research was performed on Birjand University of Medical Sciences students in 2018-2019. Valid and reliable questionnaires were made available to students electronically (mobile application).

Results

101 students including 38 male students and 63 female students were included in the study. The results showed that 27% of students were pursuing a particular artistic discipline. Over 80% of students were engaged in an artistic activity while studying, in this issue, music was introduced as the most effective art. The students also agreed to the integration of art in the curriculum and its infrastructure development.

Conclusion

taking advantage of the arts to learn is part of the students' daily schedule, yet no formal action has been taken. On the other hand, medical humanities as the basis of the art integration in medical education require a serious introduction and practical attention.

Keywords

Art, learning, students, medical education, Birjand University of Medical Sciences

► **Please cite this article as:** Vandsadeqpour A, Bahrami A, Abedi F, Atabati E, Farrokhfall K. The role of the art in medical education from the viewpoint of students of Birjand University of Medical Sciences. J Neyshabur Univ Med Sci 2020;8(3):12-22.